

16. Філоненко С. О. Не творчість, а індустрія / С. О. Філоненко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2010. – № 1. – С. 11–15.
17. Sontang S. Against Interpretation: And Other Essays / Susan Sontang. – N. Y. : Picador, 1966. – 304 p.

Бригадир Ярослава. Творчество Андрея Кокотюхи как пример современной украинской массовой литературы. Стаття посвящена определению основных категорий, присущих современной массовой литературе. В частности сосредоточено внимание на понятиях читабельности, трафаретности, типизированности, формальности, жанрового канона, шаблона, бестселлера. Представлены научные оценки ведущих исследователей современного литературного процесса. Обоснованы различия между элитарной и массовой литературами, а также определено место масслита в сегодняшней социокультурной среде. Рассмотрено творчество Андрея Кокотюхи в контексте современной украинской массовой литературы, а также, что немаловажно, затронут вопрос формирования собственно украинского культурного пространства.

Ключевые слова: современная украинская массовая литература, элитарная литература, жанровый канон, бестселлер, читабельность, эстетический шаблон, идеологический стереотип.

Brygadyr Yaroslava. The Creation of Andriy Kokotyuha as an Example of Modern Ukrainian Popular Literature. The article is devoted to the main categories of modern popular literature. It also focused on the concepts of readability, screen, formality, canon of the genre, template, bestseller. Scientific assessments made by the most leading researchers of modern literary process have presented; the distinction between elite and mass literature have substantiated and the place of massliterature in today socio-cultural sphere have also determined The creation of Andriy Kokotyuha is considered in the context of modern Ukrainian popular literature, and what is important, the question of forming of Ukrainian cultural space is also raised.

Key words: modern Ukrainian mass literature, elite literature, popular literature, canon of the genre, bestseller, readability, aesthetic pattern, ideological stereotype, cultural product, information policy.

УДК 398.5(477.82):303.446.4

Лілія Давидюк

ІСТОРІОГРАФІЯ НАРОДНОЇ ПРОЗИ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

У статті розглянуто проблему зібрання, систематизації та видання фольклорної прози Західного Полісся. Матеріалом для дослідження стали праці

вітчизняних і закордонних фольклористів, які ще з початку XIX ст. фіксували й публікували у своїх розвідках прозові зразки західнополіської народної творчості.

Ключові слова: фольклорна проза, Західне Полісся, західнополіські нарративи, усна традиція, народні оповідання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Фольклорну прозу вважають «документалістикою народу». Чому? Вчені різних галузей науки – фольклористи, етнографи, соціологи, психологи, філософи – визнають народні оповідання цінними матеріалами, об'єктами детального вивчення й аналізу, оскільки вони є показовими свідченнями етногенезу. Сучасні дослідники у своїх наукових розвідках неодмінно вказують на зростання жвавого інтересу до вивчення явищ народної культури, адже саме у творчості зафіксовано психологію, світогляд, спосіб мислення й будь-які зміни в цих складниках людської духовності. Чи не найяскравіше історичний досвід народу відображено в його оповідній традиції. Українські фольклористи-романтики (М. Максимович, М. Костомаров, І. Срезневський) свого часу у висвітленні подій надавали перевагу народним переказам, а не історичним розвідкам попередників чи навіть документальним твердженням.

Людина завжди намагається пояснити кожне життєве явище. У нашому столітті це стало цілком можливим завдяки науково-технічному прогресу. Наші ж предки тлумачили явища докільля так, як це їм дозволяла уява. Виникнення, метаморфозу чи функцію будь-якого явища вмотивовано та розкрито в народному оповіданні. І хоч неказкові нарративи, які є об'єктом нашого вивчення, основною жанрови-значальною рисою мають «установку на достовірність», усе ж багато з них позначені елементами фантастики і часто вміщують вимисел. Проте це тільки додає вказаним текстам художньої вартості.

Задля об'єктивного знання про особливості й розвиток зразків фольклорно-епічної традиції українського народу потрібно їх системно фіксувати й аналізувати, порівнюючи із раніше впорядкованими творами. У сучасному динамічному світі неминуче звужується сфера побутування традиційних фольклорних форм. Незважаючи на те, що усна традиція є складовою частиною повсякденного процесу спілкування, функціонування народної прозової спадщини позначене змінами в суспільній свідомості й побуті. Чимало сюжетів виходять з активного вжитку, зазнають змін форми їх побутування, з плином часу збіднюються їхні функції, втрачаються первісні сюжетні елементи.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Від початків дослідження і до сьогодні існує проблема зібрання, систематизації та аналізу фольклорної прози. Деяким аспектам цього питання присвячені розвідки О. Бріциної «Прозові жанри фольклору в публікаціях останніх років» та Л. Халюк «Усне народне оповідання в сучасній фольклористиці», «Голос німого дзвона» В. Давидюка (передмова до збірки «Золота скриня»). Автори вказаних праць роблять спробу аналізу видання й дослідження народних оповідань, починаючи від середини ХІХ ст. Л. Халюк невелику частину статті присвячує іменам збирачів усних оповідань, основну ж увагу приділяє історії класифікації народної прози українськими та світовими вченими. Праця О. Бріциної видається ґрунтовнішою стосовно нашої теми, проте проблема висвітлена в іншому ракурсі. Авторка робить критичний огляд перших українських праць, присвячених ґрунтовному аналізу фольклорних легенд та переказів. Дослідниця вказує на важливі здобутки та певні недоліки монографій В. Сокола й В. Давидюка, акцентує на особливій вартості їхніх регіональних збірників народної прози («Писана криниця» В. Сокола та «Поліська дома» В. Давидюка й Г. Аркушина). У розвідці також приділено увагу загальним аспектам збиральницької та едиційної практики. В. Давидюк подає короткі відомості про збирачів легенд та переказів на Волині й Західному Поліссі з початку ХХ ст.

Наше ж завдання полягає в системному аналізі особливостей фіксування й видання прозових зразків західнополіського фольклору вітчизняними та зарубіжними вченими, що допоможе осмислити загальні тенденції регіонального функціонування оповідальної традиції Західного Полісся.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дослідники зазначають, що на Заході України спостерігається більша збереженість наративної традиції порівняно з іншими регіонами країни.

Вважається, що першою писемною згадкою про Поліський край є «Історія» Геродота. У четвертій книзі («Мельпомена») «батько історії» пише про неврів, яких «підозрюють у тому, що вони чаклуни», оскільки побутує оповідання «ніби один раз на рік кожний із неврів стає вовком на деякий час, а потім повертається і знову стає людиною» [2]. Геродот висловлює сумнів щодо такого твердження, хоч його в цьому запевняють «і ще підтверджують клятвою». Отож,

можна твердити, що першу фіксацію західнополіського наративу знаходимо в пам'ятці, написаній приблизно за 2500 років до наших днів. Надалі народна проза вказаного етнокультурного регіону стала об'єктом вивчення лише понад півтора століття тому.

«Вітчизняне народознавство звернулося до усних оповідань [...] спочатку як до джерела пізнання світогляду народу, його історії, мови, звичаїв, як до сировини для літератури, а з середини ХІХ ст. – і як до явища художньої творчості» [7, с. 299], – слушно зауважує С. Мишанич. Одними з перших нечисленних збирачів фольклору на західноукраїнських землях на початку ХІХ ст. – в часи виникнення наукового інтересу до збирання та вивчення народних оповідань – були польські фольклористи К. Войціцький і Ю. Крашевський.

Збірка К. Войціцького «Klechdy, starożytne podania i powieści ludu polskiego i Rusi» (1837) належить до цінних джерел, що демонструє нам одну із форм опрацювання й подання фольклорних матеріалів для широкого кола читачів. Дослідник проживав на території України на початку 30-х років ХІХ ст. і, очевидно, саме в цей час зібрав красномовно-фольклористичні матеріали, котрі увійшли до зазначеної праці. Варті уваги кілька сюжетів, які належать до наративної традиції західнополіського регіону: «Brat i siostra», «Ucieczka», «Żaba» тощо. Про походження цих сюжетів на теренах досліджуваного регіону слід зробити окрему розвідку.

У першій половині ХІХ ст. впродовж тривалого часу перебував на Поліссі невтомний збирач творів народної культури польський науковець Ю. Крашевський. Його неocenенні «Wspomnienia Polesia, Wołynia i Litwy» (1840, 1860) уміщують декілька народних наративів (історія хрестів на березі річки [6, с. 128], оповідь про Оконське джерело [6, с. 25–26], розповідь про Скощище як місце загибелі закоханих [6, с. 25–26], анекдотичні історії у спогадах про мисливські традиції краю [6, с. 65, 67–68] та ін.). Отож, праця цього дослідника-мандрівника є ще одним джерелом фіксації західнополіських зразків народної прози.

Багату прозову спадщину на Поліссі зібрав польський фольклорист та етнограф О. Кольберг. Півтора десятка зразків усних оповідань [11, с. 449–471] і та понад три десятки приказок [11, с. 472–473] подав він у багатотомній праці «Dzieła Wszystkie» («Białoruś-Polesie», т. 52, 1968). На відміну від указаних вище праць польських науковців, збірка О. Кольберга демонструє нам більш упорядковане й системне

подання фольклорних зразків із досліджуваного етнокультурного регіону. У К. Войціцького та Ю. Крашевського наративи розсіпані по різних розділах, подані поряд зі зразками з інших регіонів чи навіть творчістю різних народностей – тут же народні оповідання зібрані в єдиний розділ «Powieści. Bajki. Przysłowia».

У кінці ХІХ ст. легенди й перекази Західного Полісся у журналі «Кіевская старина» публікував І. Беньковський, котрий називав себе «етнографом-любителем». «Ареал дослідження вченого досить широкий, – зазначає Л. Іваннікова, – це Волинсько-подільське пограниччя, починаючи від Кам'янецького повіту Подільської губернії і закінчуючи Ковельським повітом Волині» [5, с. 49]. Апокрифічні, демонологічні й історичні сюжети подано у статтях дослідника на сторінках «Кіевской старины» від 1889-го до 1906 р. Встановлення особистості й ґрунтовне дослідження творчості І. Беньковського – справа окремого дослідження. Вчений записував і досліджував фольклор тривалий час, робив цікаві спостереження щодо побутування, манери виконання, розвитку та ролі фольклорних творів у житті народу.

Новий етап фіксування й вивчення народної прози Західного Полісся розпочався у ХХ ст. До збиральницької роботи активно долучилися українські фольклористи й етнографи. П. Тутковський у 1899 р. проводив докладне дослідження озера Світязь та Оконських джерел, а вже 1901 р. вчений видрукував зібрані ним дев'ять легенд у праці «Озеро Свитязь и народные предания о нем». Ці тексти вміщені також у «Нарисах з природи України» (1920), а 2007 р. опубліковані в Науковому віснику Волинського національного університету імені Лесі Українки (№ 11, Ч. 1).

У другій половині ХХ ст. численні записи народних оповідань здійснив О. Ошуркевич. Його збиральницька та наукова спадщина надзвичайно багата й різноманітна. Окремі зразки західнополіської прози подано в академічному виданні «Легенди і перекази» (1986). Своєрідні зразки спогадів та переказів, записаних у с. Скулині і пов'язаних із колишніми господарями хутора Нечимлого та місцевими подіями, вміщено у збірнику народознавчих розвідок «До джерел».

Дуже плідною вважаємо збиральницьку роботу в регіоні Західного Полісся сучасного фольклориста В. Давидюка. Науковець ще з кінця ХХ ст. активно записував зразки народного фольклору. Понад десяток народних переказів уміщено в монографії «Українська міфологічна легенда», де здійснено їх детальний аналіз, а також окреслено

деякі проблеми текстології та едиції народної прози. Понад двадцять західнополіських наративів містить перший випуск фольклорно-діалектологічного збірника «Поліська дома», окремою збіркою вийшли «Легенди Полісся». Найповнішою на сьогодні добіркою легенд і переказів регіону Західного Полісся є збірка «Золота скриня» за упорядкуванням В. Давидюка. У передмові до книги сам автор зазначає, що збірка не претендує на вичерпність інтерпретації оповідальної традиції краю, а має за мету «подати найдосконаліші й найоригінальніші зразки, які найкраще можуть розповісти про фольклорно-епічні традиції краю» [4, с. 7]. Тут же подано коротку довідку щодо класифікації епічних жанрів. Важливим, на наш погляд, є спосіб подання фольклорних зразків – зі збереженням основних особливостей місцевих говірок. Водночас майже всі тексти були відредаговані, частина з них оброблена художньо – задля розуміння і кращого їх сприйняття.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Історія збирання й публікацій західнополіських народних наративів пройшла тривалий шлях – від фрагментарних фіксацій до цільових видань. Справжній науковий інтерес до збирання та вивчення народних оповідань виявився на початку ХІХ ст. Однак у працях цього періоду оповідання подавалися спорадично, поміж казковими сюжетами (оскільки не існувало чіткої вказівки на їх жанрові межі), поряд із творами з інших етнокультурних регіонів, адже дослідники не ставили перед собою завдання комплексного упорядкування й аналізу усної наративної традиції Західного Полісся. І лише з кінця ХХ – початку ХХІ ст. українську фольклористику збагатили регіональні збірки зразків народної прози. Плідну роботу здійснили вітчизняні й зарубіжні фольклористи для збереження усної прозової традиції нашого краю. Проте не менш клопітка й ґрунтовна праця чекає сучасних науковців. Фонд народних наративів потрібно впорядкувати: опублікувати тексти, які й досі містяться в архівних фондах обмеженого користування, здійснити їх структурування й аналіз сюжетики, образотворення, поетики тощо.

Джерела та література

1. Бріцина О. Прозові жанри фольклору в публікаціях останніх років / О. Бріцина // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 5–6. – С. 129–134.
2. Геродот. Мельпомена [Електронний ресурс] / Геродот // Геродот. Історія. В 9 кн. Кн. 4 / пер. А. Білецького. – Режим доступу : http://ae-lib.org.ua/texts/herodotus__historiae_4__ua.htm

3. Давидюк В. Ф. Поліська дома : фольклор.-діалектол. зб. / В. Ф. Давидюк, Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Ред.-вид. від. Волин. облупр. по пресі, 1991. – 188 с.
4. Золота скриня : народні легенди й перекази з Північної Волині й Західного Полісся / упорядкув. В. Ф. Давидюка. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. – 105 с.
5. Іваннікова Л. Обрядовість і фольклор Південно-Східної Волині у дослідженнях кінця ХІХ – початку ХХ століття (Заславський і Старокостянтинівський повіти) / Л. Іваннікова // Народна творчість та етнологія. – 2012. – № 6. – С. 46–50.
6. Крашевський Ю. І. Спогади з Полісся, Волині і Литви / Ю. І. Крашевський ; пер. з пол. та прим. В. В. Шабаровського. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2012. – 244 с.
7. Мишанич С. В. Фольклористичні та літературознавчі праці. Т. 1 / С. В. Мишанич. – Донецьк : Дон. нац. ун-т, 2003. – 558 с.
8. Ошуркевич О. Ф. До джерел : народозн. ст., розвідки, тексти / О. Ф. Ошуркевич. – Луцьк : Волин. обл. друк, 2008. – 352 с.
9. Тутковський П. А. Легенди про озеро Свитязь / П. А. Тутковський // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2007. – № 11, ч. 1. – С. 283–284.
10. Халюк Л. Усне народне оповідання в сучасній фольклористиці / Л. Халюк // Наукові записки [Нац. ун-ту «Острозька академія»]. Серія : Філологічна. – 2012. – Вип. 27. – С. 302–313.
11. Kolberg O. Białoruś–Polesie / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. T. 52. – Wrocław ; Poznań, 1968. – 572 s.
12. Wóycicki K. W. Klechdy starożytne, podania i powieści ludu polskiego i Rusi. – T. 1 / K. W. Wóycicki. – Warszawa, 1837. – 225 с.

Давидюк Лилия. Историография народной прозы Западного Полесья.

В статье рассмотрены важные вопросы современной фольклористики – проблемы фиксации и публикаций прозаичных народных образцов из региона Западного Полесья. Материалом для анализа послужили работы отечественных и зарубежных фольклористов, в которых были опубликованы народные нарративы из исследуемого этнокультурного региона. В ходе исследования установлены общие тенденции регионального функционирования устной нарративной традиции Западного Полесья, начиная с ХІХ века и до нынешнего времени. Показано, что история сбора и публикаций региональных народных рассказов прошла длительный путь – от фрагментарных фиксаций до целевых изданий. Указаны основные направления дальнейшей работы с имеющимися архивными фондами народных нарративов.

Ключевые слова: фольклорная проза, Западное Полесье, западнополесские нарративы, устная традиция, народные рассказы.

Davydyuk Liliya. The Historiography of Folk Prose of Western Polissya.

Article accommodate consider the important issues of modern folklore – problems fixing and publications prosaic folk samples from the region of Western Polissya.

The material for analysis was the work of domestic and foreign folklorists, which were published the folk narratives of the studied ethno-cultural region. The aim of the study delivered to analyze the specifics and fixing prosaic Western Polissya's samples folklore scientists at different historical stages. The study found the overall trends of the regional operation of oral narrative traditions of Western Polissya, since the nineteenth century to the present time. It is shown that the history of the collection and publication of regional folk tales passed a long way – from fragmentary commits to purposeful publications. Indicated on the main directions of the necessary follow-up work with the available archival funds folk narratives.

Key words: folk prose, Western Polissya, narratives of Western Polissya, oral tradition, folk tales.

УДК 821.161.2(438)-1.09

Tadeusz Karabowicz

TWÓRCZOŚCI POETKI ŻENI WASYLKIWSKIEJ W DYSKURSIE LITERACKIM “GRUPY NOWOJORSKIEJ”

Карабович Тадей. Творчість поетеси Жені Васильківської у літературному дискурсі Нью-Йоркської групи. У статті подано літературознавчий аналіз творчості поетеси Жені Васильківської в контексті її участі у дискурсі Нью-Йоркської групи. Автор доводить, що збереження цінностей української поезії на еміграції було актуальним завданням поетеси, яка народилася у місті Ковелі на Волині.

Ключові слова: поезія, переклади, культура, естетика, еміграція.

Postawienie naukowej problemy i jej znaczenie. Emigracyjna ukraińska grupa literacka o nazwie “Grupa Nowojorska” powstała w drugiej połowie lat pięćdziesiątych w Nowym Jorku. Tworzyli ją poeci ukraińscy, którzy po zakończeniu drugiej wojny światowej znaleźli się na Zachodzie i po 1945 roku, wyjechali do USA jako emigracja polityczna z państw Europy środkowo-wschodniej. Tworzyła grupę “wielka siódemka” poetów – jak siebie sami nazywali: Wira Wowk (Seleńska, ur. 1926 r.), Bohdan Bojczuk (ur. 1927 r.), Żenia Wasylkiwska (ur. 1929 r.), Emma Andijewska (ur. 1931 r.), Jurij Tranawskyj (ur. 1934 r.), Bohdan Tymisz Rubczak (ur. 1935 r.) i Patrycja Kyłyna (właściwe: Partica Nell Warren, ur. 1936 r.). W okresie wydawania rocznika literackiego “Nowi Poezji” (1959–1971),